

ВИДИ І ФОРМИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Оцінка – найбільше досягнення людини В спонуканні до дії.

Е. Фромм

Ми помиляємося лише двічі: коли оцінюємо себе і коли оцінюємо інших.

Л. Балцан

Мета контролю знань

Процес навчання у вищому навчальному закладі спрямований на вирішення навчально-виховних завдань, кожне з яких характеризується дидактичною завершеністю. Обов'язковим компонентом цього процесу є контроль знань, умінь та навичок, тобто перевірка його результативності.

Головна мета контролю як дидактичного засобу управління навчанням забезпечення його ефективності шляхом приведення до системи знань, умінь, навичок студентів, самостійного застосування здобутих знань на практиці, стимулювання навчальної діяльності студентів, формування у них прагнення до самоосвіти, самоперевірки, самооцінки роботи викладача.

Контроль знань студентів передбачає:

перевірку - виявлення рівня знань, умінь і навичок;
оцінку - вимірювання рівня знань, умінь і навичок;
облік-фіксування результатів у вигляді оцінок у журналі навчальних занять, відомостях.

Завдання контролю успішності студентів

- Виявлення готовності студентів до сприйняття, усвідомлення і засвоєння нових знань.
- Отримання інформації про характер самостійної роботи у процесі навчання.
- Визначення ефективності організаційних форм, методів і засобів навчання.

□Виявлення ступеня правильності, обсягу і глибини засвоєних студентами знань, умінь та навичок.

Ці та інші завдання визначають зміст контролю, який змінюється із зміною дидактичних завдань.

Функції контролю

Освітня (навчальна) повторення та систематизація знань студентів; закріплення знань, умінь, навичок; усвідомлення навчального матеріалу.

Виховна - систематична підготовка до занять; самооцінка знань; формування позитивного ставлення до навчальної діяльності.

Розвиваюча-розвиток навичок логічного мислення, зокрема аналізу і синтезу, порівняння і узагальнення, абстрагування і конкретизації, розумової діяльності, мови, пам'яті, уваги, уваги.

Діагностична - виявлення успіхів та недоліків у знаннях, уміннях і навичках студентів; встановлення причини і шляхів їх усунення; визначення заходів, спрямованих на поліпшення успішності.

Стимулююча - схвалення успіхів студента сприяє розвитку в нього спонукальних мотивів до навчання.

Оцінювальна - об'єктивна оцінка знань, умінь і навичок студентів сприяє кращому навчанню.

Управлінська - на основі контролю визначається етап успішності студентів, що дає змогу запобігти неуспішності або подолати її.

Встановлено, що інтенсивність та систематичність роботи студентів залежить головним чином від частоти і систематичності контролю.

Від систематичності контролю залежить і тривалість збереження в пам'яті студентів засвоєних знань.

При систематичному контролі створюються найкращі умови для набуття вмінь і навичок, розвитку мислення студентів. Вони легше адаптуються до процедури перевірки - нервово напруження значно знижується.

Студент працює систематично і завзято, якщо він знає, що під час контролю не можна надіятися на "везіння", на вдачу, а розраховувати тільки на міцне засвоєння.

Контроль засвоєння повинен дати можливість студентові співставити свою роботу з вимогами викладача, виявити недоліки і помилки, внести, якщо потрібно, необхідні корективи в свою підготовку.

Основні вимоги до контролю знань студентів

- Оперативність одержання результатів контролю.
- Забезпечення всіх або значної частини студентів контрольними завданнями.
- Забезпечення контрольними завданнями всієї (або значної частини) вивченої інформації.
- Ефективне використання аудиторного часу.
- Оптимізація контролю успішності.
- Можливість заміни кваліфікованого викладача менш кваліфікованими лаборантами, навіть студентами, хоча б для виявлення результатів контролю.
- Об'єктивність контролю.
- Надійність процедури контролю.
- Гласність контролю.
- Активізація та закріплення знань студентів.
- Забезпечення самостійної роботи студентів.
- Єдність вимог до оцінювання знань студентів.
- Індивідуальний характер контролю.
- Всебічність контролю.
- Систематичність контролю.
- Дотримання етичних норм.

Види контролю знань

Наказом Міністерства освіти України від 02.06. 1993 р. № 161 передбачено два види контролю знань студентів:

поточний - проводиться на семінарських, лабораторних, практичних заняттях, після закінчення виробничої та переддипломної практик з метою перевірки рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи, у тому числі самостійної;

підсумковий - здійснюється на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні навчання або окремих його закінчених етапах. Цей контроль включає семестровий диференційований залік, семестровий екзамен та державну атестацію з охопленням усього переліку питань теоретичної і практичної підготовки студентів.

Поточний контроль засвоєння знань у ході навчального процесу допомагає викладачу вивчити безпосередньо в ході заняття, наскільки дохідливо, зрозуміло викладає він інформацію, чи доступна студенту прийнята ступінь абстракції.

Перед лабораторною чи практичною роботою студент повинен знати її теоретичні основи. Розпочинаючи розрахунки з курсового проектування, необхідно освоїти їх методику. Перед початком наступних занять необхідно засвоїти інформацію, одержану на попередніх. Ці умови настільки очевидні, що не потребують доведення необхідності їх виконання. Але спостереження показують, що деякі студенти розпочинають роботу не підготовленими. Систематичний поточний контроль допомагає усунути таке явище, що призводить до прогресивного зниження кількості таких студентів, до поліпшення підготовки спеціалістів.

На цей вид контролю звичайно неможливо виділити багато часу. Результат необхідно одержати в ході або безпосередньо після його проведення. Тому, для поточного контролю необхідно використати способи, при яких найбільш ефективно використовується аудиторний час і забезпечується оперативність одержання результатів при великій кількості студентів.

Таким вимогам відповідає спосіб автоматизованого тестового контролю Поточний контроль засвоєння - один з найбільш дієвих засобів стимулювання систематичної і активної навчальної діяльності студента. Для цього виду контролю при комплексному двогодинному занятті звичайно виділяється певний час - 15-20 хв.

Найбільш прийнятним для поточного контролю є спосіб, який забезпечує у відведений час охопити значну частину студентів, можливості повторення і закріплення інформації при активізації всіх студентів - ущільнене опитування.

При відсутності тестів поточний контроль проводиться тільки ущільненим опитуванням або комбінованим контролем.

При наявності тестів другого і третього рівнів їх можна використовувати і для поточного контролю.

Поточний контроль охоплює і більший обсяг навчальної інформації - тему, розділ, а також передбачені навчальним планом контрольну роботу, залік з лабораторних робіт, перевірку виконання певної частини курсового проекту тощо.

При наявності тестів I рівня їх використовують для етапу попередньої перевірки. Студенти, які не подолали цей етап, до подальшої перевірки не допускаються. Решта студентів на основному етапі пишуть контрольну роботу, а при наявності тестів

II і III рівнів - тестуються.

Підсумковий контроль - це перевірка засвоєння дисципліни або значної її частини: семестрові экзамени, заліки, захист курсових і дипломних робіт та державну атестацію студентів. Цей вид контролю вимагає, звичайно, перевірки на II і III рівнях. Значне скорочення часу екзаменів можна одержати попередньою перевіркою тестами I рівня. Основний етап - усне опитування. При

наявності тестів II і III рівнів його можна замінити тестовим контролем.

У поєднанні з тестами I рівня тоді отримаємо тест-драбинку: студенти,

які успішно виконали тести I рівня, допускаються до тестів II рівня. Успішно виконавши ці тести, вони працюють над тестами III рівня. Оцінка виставляється за результатом виконання тесту того рівня, на якому студенти повинні засвоїти відповідні навчальні елементи.

Вище було сказано, наскільки важливо забезпечити систематичний контроль роботи студентів. Використовуючи оптимальний підбір способів за видами контролю, легко вирішується проблема "накопичення оцінок".

Форми контролю знань у процесі навчання застосовуються такі форми і способи контролю знань:

- усне, письмове, комбіноване, експрес-опитування (ущільнене опитування);
- диктант, контрольна, практична, лабораторна та графічна роботи;
- індивідуальне завдання (доповідь, реферат);
- складання ситуаційних задач, ілюстраційних карт-завдань, кросвордів, оформлення альбомів, таблиць, рисунків, алгоритмів, стандартів, структурно-логічних схем;
- проведення семінарів, вікторин, тематичних вечорів, конференцій, колоквиумів, конкурсів;
- звіти з практик;
- заліки;
- іспити;
- тестовий контроль.

Вибір форм контролю залежить від мети, змісту, методів.

Перераховані методи діагностування успішності студентів, крім двох останніх, мають певні недоліки.

Труднощі, пов'язані з особливостями викладацької роботи:

- відсутність еталону-зразка правильно і послідовно виконаних дій студента, з яким можна порівняти фактично виконані операції;
- розбіжність вимог викладачів, відмінності ступеня вимогливості до оцінювання однієї й тієї ж відповіді;

відмінності професійної кваліфікації;

при організації поточного контролю знань великої кількості студентів спостерігаються перевантаження викладача рутинною, мало творчою справою, пов'язаною з великим обсягом інформації, яку потрібно підготувати, обробити та

проаналізувати за відносно короткий проміжок часу;

можлива необ'єктивність викладача (з психологічних та інших причин) до оцінки відповідей окремих студентів;

іноді оцінки, що виставляються студентам, недостовірні через думки викладача, що вони будуть використані для оцінювання роботи самого викладача.

Труднощі, пов'язані зі специфікою традиційної форми перевірки знань - відсутність чітко сформульованих стандартів знань і конкретно окреслених обсягів умінь достатніх для кожної позитивної оцінки.

Труднощі, пов'язані зі студентами:

використання шпаргалок;

списування;

"взаємодопомога", що знижує достовірність оцінки знань студентів і заважає викладачеві об'єктивно подивитись на якість своєї педагогічної роботи.

З існуючих способів контролю об'єктивними є лише ті, що володіють еталонами — способи тестового контролю успішності.

Орієнтовна структура контрольних завдань з навчальної дисципліни

1. Пояснювальна записка (мета контрольних завдань, зв'язок з кваліфікаційною характеристикою, структура пакету, технологія контролю та тривалість кожної складової, критерії оцінювання).

2. Зміст структурних частин (кількість і зміст структурних частин визначається особливостями дисципліни та особливостями технології контролю):

2.1. Теоретична частина (контроль знань) – кількість варіантів повинна забезпечувати необхідну самостійність кожного студента при одночасному контролі однієї академічної групи (тобто не менше половини кількості студентів):

- або перелік контрольних питань для письмового іспиту;
- або бланк тестів і ключ до них, форма бланку до тестування;
- або дискета з тестами.

2.2. Практична частина (контроль умінь і навичок)

- ситуаційні завдання або розрахункові задачі

2.3. Критерії оцінювання.

2.4. Перелік нормативно-довідкової літератури, користування якою передбачене під час виконання завдань.

Орієнтовна структура пакету ККР

До засобів діагностики якості вищої освіти відносяться комплексні контрольні роботи (ККР) з гуманітарних, фундаментальних і фахових дисциплін. ККР розробляються цикловою комісією з урахуванням освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця та робочих програм навчальної дисципліни.

Вимоги до складу, змісту та порядку розробки пакетів ККР такі:

I. До складу пакетів ККР входять

- 1.1. Навчальна програма нормативної дисципліни.
- 1.2. Комплексна контрольна робота з дисципліни.
- 1.3. Рецензія на комплексну контрольну роботу.
- 1.4. Критерії оцінки виконання завдань комплексної контрольної роботи.
- 1.5. Перелік довідкової літератури, використання якої дозволяється під час виконання комплексної контрольної роботи.

II. Затверджена МОН України навчальна програма нормативної дисципліни є складовою галузевого стандарту освіти. Внесені зміни до її змісту повинні бути узгоджені з Міністерствами освіти і науки України.

III. ККР – це перелік формалізованих завдань, вирішення яких потребує вміння застосувати інтегровані знання програмового матеріалу дисципліни.

IV. ККР з кожної дисципліни повинна мати не менше 30 варіантів формалізованих завдань рівнозначної складності, термін виконання яких знаходиться в межах 80-90 хв.

V. Всі завдання ККР повинні мати професійні спрямування та їх вирішення вимагати від студентів не розрізнених знань з окремих тем і розділів дисципліни, а їх інтегрованого застосування.

VI. Кожне завдання ККР повинне розпочинатися словами: визначити..., обґрунтувати..., проаналізувати, дати оцінку тощо. Під час їх вирішення студент повинен продемонструвати не репродуктивно, а творчу розумову діяльність.

VII. Оцінка за виконання ККР виставляється згідно з існуючим положенням за чотирибальною системою «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

VIII. Під час розробки критеріїв оцінки за основу слід брати повноту та правильність виконання завдань. Крім цього необхідно враховувати здатність студента:

- диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання;
- застосувати правила, методи, принципи, закони у конкретних ситуаціях;
- інтерпретувати схеми, графіки, діаграми;
- встановлювати різницю між причинами і наслідками;
- аналізувати, оцінювати факти, події та прогнозувати очікувані результати від прийнятих рішень;
- викладати матеріал на папері логічно, послідовно з дотриманням вимог ЄСКД та ЄСТД.

IX. Рецензію на ККР з фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін дають циклові комісії на підставі всебічно проведеного аналізу.

X Під час складання рецензії необхідно показати:

- позитивні моменти розробленої ККР;
- відповідність варіантів завдань програмним вимогам;
- професійне спрямування та реалізацію принципу комплексності у розроблених варіантах завдань;
- рівнозначність варіантів завдань за їх складністю та можливість застосування комп'ютерної техніки під час їх вирішення;
- обґрунтованість критеріїв оцінки виконаних завдань;
- недоліки та шляхи поліпшення завдань;
- можливість їх використання для оцінки рівня готовності студентів до вивчення спеціальних дисциплін.

XI. До переліку довідкової літератури включаються таблиці, каталоги, довідники, які не мають методик проведення розрахунків, або короткого викладу процесів і явищ.

XII. Пакети ККР розробляються цикловими комісіями ВНЗ і використовуються:

- під час проведення самоаналізу вищого навчально закладу для корекції робочих навчальних програм, удосконалення організації навчального процесу;
- під час проведення акредитаційної або атестаційної експертизи для державної оцінки рівня підготовки студентів.

XIII. Для розробки пакету ККР циклова комісія створює робочу групу й подає її на затвердження керівникові навчального закладу. До складу робочої групи залучаються найбільш кваліфіковані викладацькі кадри.

XIV. Розроблений пакет ККР розглядається на засіданні циклової комісії і направляється на зовнішнє рецензування.

XV. За наявності в рецензії зауважень, пакет доопрацьовується та подається на затвердження керівнику навчального закладу.